

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่ปักอาศัย จากเศษผ้าย้อมคราม ที่สะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร

Design and development for home decoration product from indigo dye fabric remnant to reflect the identity of Sakon Nakhon Province

ศศิกานต์ นารทโคษา

อาจารย์ คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร 10520

Sasikarn Nartkosar

Lecturer, School of Architecture, Art, and Design, King Mongkut's Institute of
Technology Ladkrabang, Bangkok, Thailand 10520

Email: Sasikarn.na@kmitl.ac.th

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนครที่สามารถนำสู่การประยุกต์ใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ 2) เพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่ปักอาศัยโดยใช้เศษผ้าย้อมครามที่เหลือใช้ในชุมชนร่วมกับอัตลักษณ์จังหวัด วิธีการดำเนินการวิจัย คือ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลของกลุ่มทอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่ พบว่าผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีความคล้ายคลึงกับผู้ประกอบการรายอื่น ๆ และมีเศษผ้าย้อมครามที่เหลือจากการตัดเย็บเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยค้นหาอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคนที่อาศัยอยู่จังหวัดสกลนครจำนวน 400 คน สรุปได้ดังนี้ อัตลักษณ์ที่สื่อถึงจังหวัดสกลนครในแต่ละด้าน ได้แก่ ผ้าย้อมคราม วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร โคนุนโพนยางคำ และประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง หลังจากนั้นนำมาออกแบบร่วมกับผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่ปักอาศัย โดยการนำเศษผ้าย้อมครามของชุมชนเข้ามาเป็นวัสดุหลัก สรุปแนวทางการออกแบบ และคัดเลือกมาผลิตต้นแบบ โดยคำนึงถึงพื้นฐานความสามารถของชุมชนและข้อจำกัดของวัสดุเป็นหลัก หลังจากนั้นนำต้นแบบประเมินความพึงพอใจโดยกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45

คำสำคัญ: เศษผ้า, ผ้าย้อมคราม, อัตลักษณ์, สกลนคร, ผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่ปักอาศัย

Abstract

The objectives of this research are 1) to find the identities of Sakon Nakhon Province that can apply to product development and 2) to design and develop residential decoration products using indigo fabric scraps left in the community together with the provincial identities. The research methodology was to study and collect information from Pearl Indigo Weaving Group of Ban Na Chan Mai and found that the community's products were similar to other entrepreneurs. Also, there were many indigo fabric scraps left from sewing. The researcher conducted research to find the identities of Sakon Nakhon Province from a questionnaire of 400 people living in Sakon Nakhon Province. It can be summarized as follows, the identities that convey Sakon Nakhon province in each aspect is indigo fabric, Wat Phra That Choeng Chum Worawihan, Ko-Khun Phon Yang Kham, and the Wax Castle Traditional Festival. Then, the mentioned identities were used to design the residential decoration products by bringing the community's indigo fabric scraps as the main material, summarizing the design guidelines and selecting them to produce prototypes based on community competence and material limitation. The prototypes were evaluated for satisfaction by the sample group. The results showed that most of the respondents had overall satisfaction at a GOOD level with an average of 4.45.

Keywords: Remnant, indigo dye fabric, Identity, Sakon Nakhon Province, Home decoration product

Received: March 24, 2022; **Revised:** March 28, 2022; **Accepted:** April 22, 2022

1. บทนำ

จังหวัดสกลนครเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์สืบเนื่องจวบจนปัจจุบัน ทั้งนี้จังหวัดสกลนครยังเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความสำคัญ และหลากหลายในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทางด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญ มีผลิตภัณฑ์ของจังหวัดที่น่าสนใจคือ “ผ้าย้อมคราม” ผ้าย้อมครามธรรมชาติเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ตกทอดกันรุ่นต่อรุ่น ในอดีตชาวสกลนครปลูกฝ้ายปลูกครามในบ้าน และตามหัวไร่ปลายนาเพื่อใช้ในการย้อมแต่ละครั้ง ชาวสกลนครย้อมครามเพื่อใช้ในครัวเรือน และย้อมไว้ในงานพิธีต่าง ๆ เท่านั้น ในปัจจุบันผ้าย้อมครามได้รับความนิยม และรู้จักในวงกว้าง จึงเกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มทอผ้าย้อมครามต่าง ๆ มีการผลิตสินค้าจากครามมากขึ้น ผู้ประกอบการผ้าครามในจังหวัดมีมากกว่า 100 ราย และคาดว่าจะมีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

กลุ่มทอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอนาแก จังหวัดสกลนคร เป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่มีการทอผ้าย้อมครามในจังหวัดสกลนคร และเป็นหมู่บ้านเดียวที่มีการทอผ้าย้อมครามผสมกับผ้าลายมุก ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างสีฟ้าครามที่ถูกย้อมกับเส้นฝ้าย และการทอผ้าแบบการยกด้ายเส้นยืน หลังจากนั้นมีการเสริมด้ายยืนพิเศษ จนกลายเป็นลวดลายที่ยืนนูนขึ้นมาจากพื้นผ้า ทำให้ผ้าครามมุกมีความโดดเด่น มีมิติและแตกต่างจากผู้ประกอบการผ้าย้อมครามรายอื่น ๆ ในจังหวัดสกลนคร ด้วยเอกลักษณ์สีครามน้ำเงินที่สว่างงาม คุณสมบัติของครามจะให้เฉดสีฟ้าไปจนถึงสีน้ำเงินเข้มเป็นการย้อมสีที่ได้จากธรรมชาติ 100% มีกลิ่นหอมอ่อน ๆ ซึ่งเป็นกลิ่นเฉพาะจากคราม เนื้อผ้านุ่ม สวมใส่สบาย อากาศหนาวใส่แล้วอุ่น อากาศร้อนใส่แล้วเย็น และยังสามารถกันยู้งได้อีกด้วย ทางชุมชนจึงนิยมนำมาทำเป็นเสื้อผ้า และสินค้าแฟชั่นอื่น ๆ เช่น ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ กระเป๋า เป็นที่นิยมในกลุ่มวัยกลางคนเพราะมีลวดลายที่ค่อนข้างชัดเจน

แต่หลังจากการสำรวจเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าเศษผ้าย้อมครามที่เหลือจากการตัดเย็บสินค้านั้น เหลือทิ้งเป็นขยะจำนวนมาก และบางส่วนเป็นผ้าที่มีขนาดใหญ่ ทางชุมชนได้แก้ปัญหาเหล่านี้ด้วยวิธีการขายเศษผ้าบางส่วนให้กับผู้ประกอบการรายย่อยอื่น ๆ ที่มีความสนใจในราคาถูก โดยไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าของกระบวนการอันได้มา ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้โดยการนำเอาแนวคิดมาเชื่อมโยง และออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีคุณค่า เพิ่มราคาได้สูงกว่าเดิม การแก้ไขปัญหาของชุมชนแบบเดิม ๆ หรือการทิ้งเศษผ้าให้เป็นขยะนั้นล้วนส่งผลต่อสภาพแวดล้อม เพราะเศษผ้าจากกระบวนการผลิตสิ่งทอจัดเป็นขยะมูลฝอยทั่วไปในลักษณะขยะแห้งที่สามารถติดไฟได้ และเป็นแหล่งทำให้เกิดมลพิษ และขยะเหล่านี้มีปริมาณที่นำกลับมาใช้ประโยชน์น้อย (ยุวดี พรธราพงศ์, 2562) ปัญหาขยะล้นเมืองถือเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย โดยปัจจุบันประเทศไทยมีขยะเกิดขึ้นประมาณ 41,532 ตันต่อวัน หรือกว่า 15 ล้านตันต่อปี โดยร้อยละ 30 เป็นขยะที่นำไปรีไซเคิลได้ แต่กลับมีการรีไซเคิลนำมาใช้ประโยชน์จริงเพียง 1 ใน 4 เท่านั้น จึงเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนควรจะช่วยกันแก้ไข เนื่องจากส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นวงกว้าง (TMA, 2561)

ภาพที่ 1 เศษผ้าที่เหลือทิ้งจากการตัดเย็บผลิตภัณฑ์ผ้าครามมุก

ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายนำเศษผ้าย้อมครามที่เหลือจากการตัดเย็บสินค้าของชุมชนมาออกแบบและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พกพาได้ เนื่องจากสินค้าประเภทนี้ยังไม่เป็นที่นิยมในกลุ่มผู้ประกอบการผ้าครามของจังหวัดสกลนครนี้ ประกอบกับกลุ่มลูกค้าหลักเป็นกลุ่มวัยทำงาน-วัยกลางคน ผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พกพาได้จึงเป็นกลุ่มสินค้าที่จะตอบโจทย์การใช้ชีวิต สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ในเหตุการณ์โรคระบาดโควิด-19 ทำให้คนต้องทำงานจากที่บ้าน (work from home) และมีโอกาสได้ใช้เวลาอยู่บ้านมากขึ้น กระแสการจัดตกแต่งที่พกพาได้ด้วยตนเองจึงเป็นที่นิยมในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีแหล่งที่มาจากธรรมชาติ 100% กระบวนการผลิตไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยต้น ๆ ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ในชีวิตประจำวันหลังภาวะโรคระบาดนี้ และยังสอดคล้องกับแนวคิดหลักของชุมชนผ้าทอครามมุกบ้านนาจานใหม่ จังหวัดสกลนคร อีกด้วย

ในหลายรอบปีที่ผ่านมาประเทศไทยได้เล็งเห็นความสำคัญในการสืบค้นข้อมูล การค้นหาอัตลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นตัวตนของชุมชนมาอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ อันจะเกิดผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การปรับตัวในการดำเนินชีวิตของคนไทยที่จะทำให้ชุมชนท้องถิ่น สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีอัตลักษณ์และจุดเด่นของท้องถิ่น วิถีชีวิต ประสพการณ์ของกลุ่มคนในท้องถิ่นผสมกับวัสดุและกระบวนการผลิตด้วยมือหรือหัตถกรรม (ศิริวรรณ วิบูลย์มา, 2556) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัดสกลนคร 5 ปี (พ.ศ.2561-2565) ฉบับทบทวนปีงบประมาณ 2565 ด้านตำแหน่งการพัฒนาจังหวัด ข้อ 2 การพัฒนาการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในจังหวัดให้มีคุณภาพมาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด

ดังนั้น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าประเด็นของอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนครซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมที่ได้กล่าวตอนต้น ผู้วิจัยคาดว่าจะได้องค์ความรู้ใหม่ที่มาจากผลงานระหว่างการทำเสวนาผู้เชี่ยวชาญ (ผู้เชี่ยวชาญอมรรม) ผสมกับการวิจัยเพื่อค้นหาอัตลักษณ์ที่จะเป็นตัวแทนบ่งชี้ความเป็นตัวตนของจังหวัดสกลนครผ่านการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งในที่พักอาศัยในรูปแบบที่ทันสมัย และมีความสอดคล้องกับการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนไปหลังโรคระบาดโควิด-19 โดยใช้ความสามารถของคนชุมชน ซึ่งจะสะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดสกลนครผ่านผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัย ที่จะเป็นตัวสื่อสารให้กับนักท่องเที่ยวทั้งไทย และต่างชาติให้เข้าใจตรงกัน อีกทั้งยังได้ขยายฐานลูกค้าเดิมให้กว้างขึ้น ผู้วิจัยหวังว่าผลกระทบจากองค์ความรู้จะส่งผลต่อการต่อยอดพัฒนาหลักสูตรศิลปอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับแนวทางผลิตภัณฑ์ ยุคสมัยและตลาดรองรับนักศึกษาจบใหม่ในปัจจุบัน วิจัยนี้จะเป็นการสร้างกระบวนการเพิ่มศักยภาพให้คนในชุมชน เป็นประโยชน์ระดับจังหวัด และเป็นตัวอย่างของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ไปสู่ระดับประเทศและสากลในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนครที่สามารถนำสู่การประยุกต์ใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัยโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญอมรรมที่เลือกใช้ในชุมชนร่วมกับอัตลักษณ์จังหวัด

3. ขอบเขตและวิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้การผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอโพธิ์นาแก จังหวัดสกลนคร

3.2 ขอบเขตด้านปัญหา

3.2.1 ปัญหาเศษผ้าที่เหลือจากการตัดเย็บผ้าถุง และเหลือจากการตัดเย็บสินค้าต่าง ๆ ในชุมชนให้เกิดขยะจำนวนมาก

3.2.2 ปัญหาด้านอัตลักษณ์ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ รูปแบบสินค้าของชุมชนยังไม่มีอัตลักษณ์ที่สื่อสารความเป็นชุมชนหรือจังหวัดได้ชัดเจนและน่าสนใจ

3.2.3 ปัญหาด้านประเภทสินค้า เนื่องจากในจังหวัดสกลนครมีการผลิตสินค้าจากผ้าครามในรูปแบบเครื่องแต่งกาย และเครื่องนุ่งห่มเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการผลิตซ้ำ ๆ ขายผลิตภัณฑ์ที่มีความคล้ายคลึงกัน และไม่มีความแปลกใหม่

3.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาการใช้อัตลักษณ์จังหวัดสกลนครเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสกลนคร โดยมีขอบเขตด้านการค้นหาอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร ภายใต้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรมจังหวัดสกลนคร ได้แก่ ธรรมะ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม เพื่อนำไปสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงการใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ในการวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ข้อมูล เป็นวิธีการวิเคราะห์อย่างมีระบบ เป็นขั้นตอนตามลำดับ ช่วยก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจกับเนื้อหาสาระเพิ่มมากขึ้น

3.4 ขอบเขตด้านประชากร

ประชากร แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

3.4.1 กลุ่มตัวอย่างผู้ผลิต ผู้วิจัยกำหนดโดยการเลือกเฉพาะเจาะจง (Purposive Area) โดยเลือกกลุ่มผู้ผลิตคือ กลุ่มหอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่ ตำบลบ้านโพธิ์ อำเภอโพธิ์นาแก จังหวัดสกลนคร สมาชิกกลุ่มจำนวน 15 คน

3.4.2 กลุ่มตัวอย่างด้านอัตลักษณ์และการออกแบบ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 3 คน ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2) กลุ่มวัยทำงาน (GenY) ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนครและ/หรืออาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร 10 ปี ขึ้นไป จำนวน 400 คน ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3.5 วิธีดำเนินการวิจัย

3.5.1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลของชุมชน รูปแบบผลิตภัณฑ์เดิม ศึกษาจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน ขั้นตอนการขึ้นชิ้นงาน เอกลักษณ์และจุดเด่น ทำการศึกษาจากหนังสือ ตำรา เอกสารและทบทวนวรรณกรรม

3.5.2 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางด้านอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนคร ในขอบเขตยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรม จังหวัดสกลนคร ที่สามารถนำมาสร้างสรรค์ และเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน

3.5.3 สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1) ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างวัยทำงาน (GenY) อายุ 25-45 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดสกลนครและ/หรืออาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร 10 ปี ขึ้นไป จำนวน 400 ชุด เพื่อสอบถามเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของจังหวัดสกลนคร และนำไปสู่การประยุกต์สู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ (วัตถุประสงค์ข้อ 1)

2) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กับผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและแนวทางการออกแบบให้สอดคล้อง เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

3.5.4 นำแบบสอบถาม ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความครอบคลุมเนื้อหา (Structural Content) และความตรงของเนื้อหา (Content validity) และข้อคำถามให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item-Objective Congruency : IOC) หลังจากนั้นนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.5.5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญ ที่ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมาทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยโดยทดลองแบบสอบถามจำนวน 30 คน แล้วนำแต่ละชุดมาทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้วิธีการวัดความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency method) แบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

3.5.6 ลงพื้นที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่ ต.บ้านโพน อ.โพนนาแก้ว จ.สกลนคร เพื่อสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างถึงปัญหา ความต้องการ และความสามารถของชุมชน หลังจากนั้นดำเนินการจัดสัมมนาชี้แจงรายละเอียดกิจกรรมการดำเนินการวิจัย ให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของอัตลักษณ์ การนำอัตลักษณ์มาประยุกต์ใช้กับงานออกแบบผลิตภัณฑ์ ตกแต่งที่พักอาศัย ที่จะช่วยส่งเสริมให้สินค้ามีจุดขาย โดดเด่น และมีคุณค่า นอกจากนี้ให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนร่วมแบ่งปันเทคนิควิธีการขึ้นรูปชิ้นงาน เพื่อให้เกิดการต่อยอดชิ้นงานใหม่ โดยใช้ความเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนครร่วมในการออกแบบ

3.5.7 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อออกแบบร่างผลิตภัณฑ์ ร่วมกับกลุ่มทอผ้าครามมุก โดยกำหนดแนวคิดและขอบเขตในการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัยจากเศษผ้าย้อมคราม ให้มีความสอดคล้องกับการใช้ชีวิตของคนในปัจจุบัน และอยู่บนความสามารถของคนในชุมชนด้วย ทั้งนี้ยังต้องสะท้อนอัตลักษณ์ ตามยุทธศาสตร์ 3 ธรรมของจังหวัดสกลนคร หลังจากนั้นได้นำแบบร่างผลิตภัณฑ์ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ช่วยให้คำปรึกษาเชิงลึก และช่วยคัดเลือกแบบเพื่อนำไปผลิตเป็นผลงานต้นแบบ

3.5.8 ติดตามและผลิตผลงานต้นแบบ กำหนดให้กลุ่มทอผ้าครามมุก ช่วยคัดเลือกผลิตผลงานต้นแบบเพื่อให้เห็นรายละเอียดและความเป็นไปได้ของชิ้นงาน หลังจากนั้นปรับปรุงเพื่อให้ได้ชิ้นงานที่สมบูรณ์ (วัตถุประสงค์ข้อ 2)

3.5.9 ประเมินความพึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัยจากเศษผ้าย้อมคราม จากกลุ่มทอผ้าครามมุก ที่ได้รับการพัฒนา รูปแบบ ขยายกลุ่มสินค้าและมีอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนครร่วมในการออกแบบ

3.5.10 สรุปผลงานวิจัย จัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ และจัดทำเอกสารเผยแพร่

4. ผลการศึกษาและผลการวิจัย

ผลการศึกษาการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัยจากเศษผ้าย้อมคราม ที่สะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร โดยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลของชุมชน รูปแบบผลิตภัณฑ์เดิม ศึกษาจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่ พบว่า ทางชุมชนผลิต ผลิตภัณฑ์ที่เป็นผ้าทอเพื่อทำเป็นผ้าถุงจำหน่ายเป็นหลัก และมีผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่เพิ่งเริ่มจำหน่ายไม่นานมานี้ ได้แก่ ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ กระเป๋า หมอนอิง ซึ่งจะมีเศษผ้าเหลือจากการผลิตผ้าถุงในขนาดค่อนข้างใหญ่ ประมาณ 15 – 30 เซนติเมตร และเศษผ้าขนาดเล็ก ประมาณ 5 – 10 เซนติเมตร ซึ่งเป็นเศษผ้าที่เหลือจากการตัดเย็บผลิตภัณฑ์อื่น ๆ นอกจากนั้นทางกลุ่มทอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่ ยังมีผ้าทอลายมุกสีย้อมธรรมชาติ เช่น สีชมพู จากคัง สีเหลืองจากใบสมิ สีเขียวจากใบสมอย้อมผสมกับคราม ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นศักยภาพของวัตถุดิบเศษผ้าที่ทางชุมชนมี และสามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัยได้

ผลการศึกษาและรวบรวมข้อมูลทางด้านอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนคร ในขอบเขตยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรมของจังหวัดสกลนคร ซึ่งประกอบด้วย หมวดหมู่ธรรมะ (ศาสนสถาน-วัด) ธรรมชาติ (แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ-อาหารประจำท้องถิ่น) และวัฒนธรรม (ความเชื่อ - ประเพณี การแต่งกาย บ้านเรือน) โดยการสร้างแบบสอบถามตัวอย่างวิจัยทำงาน (GenY) ที่อาศัยอยู่ในเขตจังหวัดสกลนคร และ/หรืออาศัยอยู่ในจังหวัดสกลนคร 10 ปีขึ้นไป จำนวน 400 ชุด โดยใช้แบบสอบถามทั้งปลายเปิดและปลายปิด ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง 65% และเพศชาย 35% การศึกษาระดับมากที่สุดคือปริญญาตรี จากข้อคำถามปลายเปิด พบว่า ผ้าย้อมคราม เป็นสิ่งที่คนสกลนครคิดว่าเป็นตัวแทนหรือลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของจังหวัดได้มากที่สุด ส่วนในข้อคำถามปลายปิด พบว่า พระธาตุเชิงชุมวรวิหารเป็นตัวแทนอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนครในหมวดหมู่ธรรมะมากที่สุด อันดับที่ 2 ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอาจารโฆมา และอันดับที่ 3 ได้แก่ วัดถ้ำผาแด่น ในหมวดหมู่ธรรมชาติ โคะขุนโพนยางคำเป็นตัวแทนเฉพาะตัวในหมวดหมู่ธรรมชาติของจังหวัดสกลนครได้มากที่สุด อันดับที่ 2 ได้แก่อุทยานแห่งชาติภูพาน และอันดับที่ 3 ได้แก่แก่งบังงู อัตลักษณ์ในหมวดหมู่วัฒนธรรมที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนเฉพาะตัวของจังหวัดสกลนครได้แก่ประเพณีแห่ปราสาทผึ้งมากที่สุด อันดับที่ 2 ได้แก่ เทศกาลแห่ดาว และ อันดับที่ 3 ได้แก่ งานนมัสการพระธาตุเชิงชุม กลุ่มเป้าหมายเลือกให้นำอัตลักษณ์จังหวัดสกลนครไปออกแบบผลิตภัณฑ์ ตกแต่งที่พักอาศัยเพื่อการใช้งานได้จริง แบบมีหน้าที่ใช้สอยมากกว่าการตกแต่งเพื่อความสวยงามเพียงอย่างเดียว ในส่วน of ประเภทผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัยที่กลุ่มเป้าหมายเลือกมากที่สุด คือ ภาพติดฝาผนัง อันดับที่ 2 ได้แก่ อุปกรณ์ตกแต่งบนโต๊ะอาหาร อันดับที่ 3 ได้แก่ หมอนอิง พรม/เสื่อ ม่าน ฉากกั้นห้องและโคมไฟ ตามลำดับ

ผลการสัมภาษณ์กับหัวหน้ากลุ่มและสมาชิก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่ ต.บ้านโพธิ์ อ.โพธิ์แก้ว จ.สกลนคร ด้านปัญหาพบว่า

1) ปัญหาด้านเศษผ้า กลุ่มชุมชนมีเศษผ้าที่เหลือจากการตัดเย็บผ้าครามมุก เป็นผ้าถุงเพื่อจัดจำหน่าย และมีเศษผ้าเหลือจากการตัดเย็บสินค้าต่าง ๆ ในชุมชนทำให้เกิดขยะเป็นจำนวนมาก ทางกลุ่มชุมชนแก้ปัญหาโดยการนำเศษผ้าบางส่วนที่มีขนาดใหญ่ไปจำหน่ายในราคาถูก ทำให้คุณค่าของผลิตภัณฑ์ผ้าครามมุกหายไป

2) ปัญหาด้านอัตลักษณ์และรูปแบบผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันชุมชนทอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่มีจุดเด่นในส่วนของลายมุกบนผ้าย้อมครามเป็นต้นทุนเดิมอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่นั้นยังไม่ตอบโจทย์คนยุคใหม่ ไม่ตอบโจทย์กับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน และรูปแบบสินค้าของชุมชนยังไม่มีอัตลักษณ์ที่สื่อสารความเป็นชุมชนหรือจังหวัดได้ชัดเจน

3) ปัญหาด้านประเภทสินค้า เนื่องจากในจังหวัดสกลนครมีการผลิตสินค้าจากผ้าย้อมครามในรูปแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องนุ่งห่มเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดการผลิตซ้ำ ๆ ขายผลิตภัณฑ์ที่มีความคล้ายคลึงกัน ไม่มีความแปลกใหม่ ถ้ากลุ่มผู้ซื้อไม่รู้จักผ้าครามลายมุก ก็อาจจะมองว่าเป็นสินค้าย้อมครามทั่วไปกับชุมชนอื่น ๆ

ผลิตภัณฑ์กลุ่มผ้าครามมุก
บ้านนาจานใหม่

ผลิตภัณฑ์กลุ่มผ้าย้อมครามรายอื่น
ในจ.สกลนคร

ภาพที่ 2 เปรียบเทียบสินค้ากลุ่มทอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่ กับสินค้าผ้าย้อมครามรายอื่นในจังหวัดสกลนคร

ผู้วิจัยดำเนินการจัดสัมมนา ให้ความรู้กับกลุ่มชุมชนทอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่ เกี่ยวกับคุณค่าของอัตลักษณ์ การนำอัตลักษณ์มาประยุกต์ใช้กับงานออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัย ที่จะช่วยส่งเสริมให้สินค้ามีจุดขาย โดดเด่น และมีคุณค่า

ภาพที่ 3 การจัดสัมมนา ให้ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์

ผู้วิจัยสรุปข้อมูลจากแบบสอบถามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในโครงการ (GenY) เรื่องการค้นหาอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มชุมชนทอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่ เพื่อหาความต้องการและทิศทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้ดังนี้

- 1) ต้องการนำเศษผ้าครามที่เหลือในชุมชนมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัย ให้สอดคล้องกับการใช้ชีวิตของกลุ่มของเจนเนอร์เรชันวาย
- 2) ต้องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ มีจุดจดจำ และแตกต่างจากผู้จำหน่ายรายอื่น ซึ่งยังอยู่บนพื้นฐานความสามารถของชุมชน
- 3) ต้องการนำเอาอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร มาใช้ร่วมเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัย

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปแนวทางการออกแบบเพื่อออกแบบร่าง ได้ดังนี้

ผลิตภัณฑ์ชิ้นที่ 1 ออกแบบภาพแขวนผนังจากเศษผ้า โดยใช้แรงบันดาลใจจากวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร ซึ่งเป็นอัตลักษณ์จังหวัดสกลนครในหมวดหมู่ธรรมะ

แนวทางการออกแบบที่ 1 (ภาพซ้าย) : ใช้รูปทรงของตัวพระธาตุเชิงชุมมาตัดทอน และสร้างแพทเทิลที่น่าสนใจ มีความร่วมสมัย สามารถใช้งานกับการตกแต่งบ้านในปัจจุบันได้

แนวทางการออกแบบที่ 2 (ภาพขวา) : ใช้รูปทรงของหน้าจั่วอุโบสถของวัดพระธาตุเชิงชุม มาตัดทอน และสร้างเป็นแพทเทิลร่วมกับคูสีที่ตัดกัน

ภาพที่ 4 แนวทางการออกแบบภาพแขวนผนังจากเศษผ้า โดยใช้แรงบันดาลใจจากวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร

ผลิตภัณฑ์ชิ้นที่ 2 ออกแบบชุดผ้ารองจาน โดยใช้แรงบันดาลใจจากโคขุนโพนยางคำ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์จังหวัด สกลนครในหมวดหมู่ธรรมชาติ

แนวทางการออกแบบที่ 1 (ภาพซ้าย) : ใช้รูปทรงชิ้นเนื้อส่วนต่างๆของวัวโคขุนโพนยางคำซึ่งมีจุดเด่นเรื่องไขมันแทรก โดยเชื่อมโยงกับผ้าลายมุกที่จะมีโทนสีที่ตัดกันอยู่ในผ้าผืนเดียว ทำให้เกิดแพทเทิลชิ้นเนื้อที่มีไขมันแทรกจาก ผ้าครามมุกที่น่าสนใจ

แนวทางการออกแบบที่ 2 (ภาพขวา) : ใช้ความเป็นโคขุนลูกครึ่ง ไทย-ฝรั่งเศส โดยนำลายผ้าครามมุก มาร่วมใช้กับแพทเทิลที่เป็นแพชั่น เพราะฝรั่งเศสมีความเป็นผู้นำทางด้านแฟชั่น ให้ภาพรวมออกมาดูมีผสมผสานระหว่าง วัฒนธรรมก็น่าสมัย

ภาพที่ 5 แนวทางการออกแบบ และแบบร่างผ้าคาดโต๊ะและชุดผ้ารองจาน จากเศษผ้า โดยใช้แรงบันดาลใจจากโคขุนโพนยางคำ

ผลิตภัณฑ์ชิ้นที่ 3 ออกแบบหมอนอิง โดยใช้แรงบันดาลใจจากโค้งปั้งงบนอุทยานแห่งชาติภูพาน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ จังหวัดสกลนครในหมวดหมู่ธรรมชาติ

แนวทางการออกแบบที่ 1 (ภาพซ้าย) : ใช้รูปทรงของโค้งหักศอกปั้งง ที่เป็นจุดเด่นบนเทือกเขาภูพานมาลดทอน ให้เหลือเส้นน้อยที่สุด แต่ยังคงความเป็นงูเอาไว้ โดยใช้ลายภาพมาแทนลายของงู

แนวทางการออกแบบที่ 2 (ภาพขวา) : ใช้รูปทรงของงูเช่นเดิม แต่มีการเพิ่มจังหวะของเส้น ให้ทับซ้อนกัน บางส่วน เพื่อสื่อถึงการเคลื่อนไหวของงูและความไม่หยุดนิ่ง เช่น เดียวกับการเดินทางบนถนนโค้งปั้งง บนเทือก เขาภูพาน

ภาพที่ 6 แนวทางการออกแบบและแบบร่างหมอนอิง จากเศษผ้า โดยใช้แรงบันดาลใจจากโค้งปั้งงบนอุทยานแห่งชาติภูพาน

ผลิตภัณฑ์ชิ้นที่ 4 ออกแบบโคมไฟ โดยใช้แรงบันดาลใจจากประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์จังหวัดสกลนครในหมวดหมู่วัฒนธรรม

แนวทางการออกแบบที่ 1 (ภาพซ้าย) : ใช้รูปทรงของปราสาทผึ้งในยุคเริ่มต้น มาออกแบบเป็นรูปทรงของโครงสร้างโคมไฟ นำเศษผ้ามาขึงกับโครงสร้างและตั้งใจให้แสงไฟลอดผ่านลายผ้า ทำให้เกิดมิติกับตัวชิ้นงาน

แนวทางการออกแบบที่ 2 (ภาพขวา) : ใช้รูปทรงแม่พิมพ์ดอกไม้ที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างปราสาทผึ้ง มาออกแบบเป็นโครงสร้างโคมไฟ ใช้ด้านกลีบดอกประกบเข้าหากัน ทำให้เกิดรูปทรงแปลกตา

ภาพที่ 7 แนวทางการออกแบบและแบบร่างโคมไฟ
จากเศษผ้าโดยใช้แรงบันดาลใจจากประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง

นำแบบร่างผลิตภัณฑ์ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ช่วยให้คำปรึกษาเชิงลึก และช่วยคัดเลือกแบบ เพื่อนำไปผลิตเป็นผลงานต้นแบบ

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 : แนะนำให้สื่อสารแรงบันดาลใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ออกแบบลวดลาย-แพทเทิลให้มีความเป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย เทคนิคการขึ้นชิ้นงานควรเป็นเทคนิคที่ชุมชนสามารถทำได้

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2 : แนะนำให้นำผ้าสีพื้นมาใช้ร่วมกับตัวชิ้นงาน เพราะเศษผ้าลายมุกของทางชุมชนส่วนใหญ่มีลายที่ชัดเจน ถ้าใช้ผ้าลายชนกับลายอาจทำให้องค์ประกอบที่สื่อสารเป็นภาพออกมาไม่ชัดเจน

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 : แนะนำเรื่องเทคนิคการปักผ้า เพื่อให้เกิดเส้นตัดให้เกิดจุดเด่น และตัวชิ้นงานมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

นำคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงแบบ และนำผลงานออกแบบปรึกษากับทางกลุ่มชุมชนทอผ้าครามมุกบ้านนาจานใหม่เพื่อหาแนวทางการผลิต ที่มีความเหมาะสมและตั้งอยู่บนพื้นฐานเทคนิคที่ชุมชนสามารถทำได้ สรุปผลงานออกแบบ ได้ดังนี้

1) ภาพแขวนผนังจากเศษผ้าโดยใช้แรงบันดาลใจจากวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร

ออกแบบโดยการตัดทอนรูปทรงของพระธาตุเชิงชุมให้เข้าใจง่าย ตัดทอนรายละเอียดที่ไม่จำเป็นออกไป แต่ยังคงอัตลักษณ์ที่สำคัญคือยอดพระธาตุที่เป็นสีทอง และฐานพระธาตุที่ค่อยๆไล่ระดับจากใหญ่ไปหาเล็ก ใช้ผ้าครามมุกมาเป็นพื้นหลัง และตัดต่อเศษผ้าให้มีความต่อเนื่องกันเพื่อนำพระธาตุให้เด่นเป็นรูปทรงที่ต้องการ

ภาพที่ 8 ผลงานออกแบบสุดท้าย ของภาพแขวนผนังจากเศษผ้า
 โดยใช้แรงบันดาลใจจากวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร

2) ผ้าคาดโต๊ะและผ้ารองจานใช้แรงบันดาลใจจากโค้งปั้งงูบนอุทยานแห่งชาติภูพาน

ออกแบบจากลักษณะพิเศษของของวัวโพนยางคำ ที่มีไขมันแทรกตลอดทั้งตัวด้วยวิธีการเลี้ยงแบบเฉพาะ วางลายผ้าครามมุก กับเศษผ้าลายมุกสีอื่น ๆ กับสีพื้น เพื่อให้รูปทรงของวัวเด่นขึ้นมา ใช้ผ้าตามรูปทรงที่มีปะไปกับผ้าพื้น หลังจากนั้นใช้ผ้าสีอื่น ๆ มาใช้ร่วม และเดินไหมสีเหลืองตัดขอบ เพื่อสร้างความสนุกสนาน น่าสนใจให้กับชิ้นงาน

ผ้าคาดโต๊ะ ผ้ารองจาน X โคนุนโพนยางคำ

ขุน = เลี้ยงให้มีไขมันแทรก
 ใช้ลายผ้าแทนไขมันที่แทรกอยู่ในตัวโคขุน

ภาพที่ 9 ผลงานออกแบบสุดท้าย ของชุดผ้าคาดโต๊ะและผ้ารองจาน
 ใช้แรงบันดาลใจจากโคนุนโพนยางคำ

3) หมอนอิง ใช้แรงบันดาลใจจากโค้งปั้งบนอุทยานแห่งชาติภูพาน

ออกแบบโดยยังคงอัตลักษณ์โค้งหักศอกของโค้งปั้งบนเทือกเขาภูพาน จ.สกลนคร ซึ่งผู้วิจัยสังเกตเห็นว่านอกจากผ้าสีครามลายมุก ทางกลุ่มชุมชนยังมีผ้าทอลายมุกสีอื่น ๆ ที่มาจากการย้อมธรรมชาติ ไม่ใช่เคมี ผู้วิจัยจึงได้นำโทนสีอื่น ๆ มาใช้ร่วมในตัวชิ้นงานด้วย โดยให้ สีเขียวแทนป่า สีฟ้าแทนน้ำ และสีน้ำตาล แทนดินที่มีความอุดมสมบูรณ์บนเทือกเขาภูพาน

ภาพที่ 10 ผลงานออกแบบสุดท้าย หมอนอิงใช้แรงบันดาลใจจากโค้งปั้งบนอุทยานแห่งชาติภูพาน

4) โคมไฟแขวน ใช้แรงบันดาลใจจากประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง

ออกแบบโคมไฟแขวน โดยการนำอัตลักษณ์ของปราสาทผึ้งในยุคแรก มาประยุกต์สร้างโครงสร้างที่ยังคงจุดเด่นที่เป็นยอดของปราสาทเอาไว้ ใช้เศษผ้าครามมุกมาสานสร้างแพทเทิลให้มีรูปทรงคล้ายข้าวหลามตัด หรือคล้ายผ้าลายมุก ใช้การผสมผสานของผ้า 2 โทนสี ให้งานเกิดความโดดเด่น เมื่อเปิดไฟ จะทำให้แสงที่ลอดผ่านโคมไฟออกมาดูมีมิติยิ่งขึ้น

ภาพที่ 11 ผลงานออกแบบสุดท้าย โคมไฟแขวน ใช้แรงบันดาลใจจากประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง

ติดตามและผลิตผลงานต้นแบบ โดยกำหนดให้กลุ่มทอผ้าครามมุก ช่วยคัดเลือกและผลิตผลงานต้นแบบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความสามารถของชุมชน และข้อจำกัดของวัสดุ ทางชุมชนและผู้วิจัยลงความเห็นว่าจะเลือกผลิตต้นแบบ 2 ชุด ได้แก่ ชุดผ้าคาดโต๊ะและผ้ารองจานที่ใช้แรงบันดาลใจจากโค้งปั้ง และหมอนอิงที่ใช้แรงบันดาลใจจากโค้งปั้งบนอุทยานแห่งชาติภูพาน เนื่องจากรูปแบบของชิ้นงานมีขนาดที่พอเหมาะ ไม่ใหญ่จนเกินไป เหมาะสมกับวัสดุที่เป็นเศษผ้า และรูปแบบของชิ้นงานมีรูปทรงอิสระ (Free form) ทำให้ง่ายต่อการผลิต การตัดแต่งชิ้นงาน และการเก็บงาน

ภาพที่ 12 ภาพขั้นตอนการผลิตต้นแบบ

ผลการประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัย จากเศษผ้าย้อมครามที่สะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร การวิเคราะห์การประเมินความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัย จากเศษผ้าย้อมครามที่สะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยได้จัดทำแบบประเมินออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัย ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัย จากเศษผ้าย้อมครามที่สะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร (ชุดผ้าคาดโต๊ะและผ้ารองจาน/ เซ็ตหมอนอิง)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านอัตลักษณ์			
1.สะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร	4.77	0.50	ดีมาก
2.การคงคุณค่างานหัตถกรรมของชุมชน	4.70	0.46	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยด้านอัตลักษณ์	4.74	0.48	ดีมาก
ด้านรูปทรง โครงสร้าง			
1.การใช้เศษผ้าเป็นองค์ประกอบ	4.23	0.77	ดี
2.ความเหมาะสมของการผสมผสานเศษผ้าในการออกแบบ	4.40	0.77	ดี
3.ความเป็นไปได้ในการผลิตจริง	4.30	0.75	ดี
ค่าเฉลี่ยด้านรูปทรง โครงสร้าง	4.31	0.76	ดี

ตารางที่ 1 (ต่อ)

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านประโยชน์ใช้สอย			
1.ความเหมาะสมของหน้าที่ใช้สอย	4.00	0.83	ดี
2.การดูแลรักษา	4.07	0.69	ดี
ค่าเฉลี่ยด้านประโยชน์ใช้สอย	4.04	0.76	ดี
ด้านการตลาด			
1.มีความเหมาะสมกับการตกแต่งที่พักอาศัยในปัจจุบัน	4.83	0.38	ดีมาก
2.มีความเหมาะสมกับรสนิยมของกลุ่มเป้าหมาย	4.57	0.63	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยด้านการตลาด	4.70	0.53	ดีมาก
รวม	4.45	0.63	ดี

จากตารางที่ 1 ความพึงพอใจผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัย จากเพศชายมัธยมศึกษาที่สะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.63 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าความพึงพอใจด้านอัตลักษณ์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76 ด้านรูปทรง โครงสร้างพบว่าความพึงพอใจด้านรูปทรง โครงสร้าง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76 ด้านประโยชน์ใช้สอยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.76 ด้านการตลาดค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53

ภาพที่ 13 ภาพผลิตภัณฑ์ต้นแบบชุดผ้าคาดโต๊ะ-ผ้ารองจาน และหมอนอิง

5. สรุปและอภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบใน 2 ประเด็น ได้แก่ ด้านการค้นหาอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนครที่สามารถนำสู่การประยุกต์ใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ และด้านออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่ปักอาศัยโดยใช้เศษผ้าที่ย่อมครามที่เหลือใช้ในชุมชนร่วมกับอัตลักษณ์จังหวัด โดยจากการศึกษาวิจัยทั้งหมดทุกขั้นตอน ผู้วิจัยรวบรวมวิเคราะห์สังเคราะห์แบบผสมผสานตามเทคนิคการสรุปประสม สามารถอธิบายแจกแจงได้ตามประเด็น ดังนี้

5.1 ด้านการค้นหาอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนครที่สามารถนำสู่การประยุกต์ใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า การค้นหาอัตลักษณ์จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างเจาะเนอรเรชั่นวัย จำนวน 400 คน สรุปได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1) การค้นหาอัตลักษณ์ของจังหวัดสกลนครในขอบเขตยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรมของจังหวัดสกลนครซึ่งประกอบด้วย หมวดยุทธธรรม ธรรมชาติ และวัฒนธรรม ซึ่งในหมวดยุทธธรรม คำตอบที่มากที่สุดคือวัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหารในหมวดยุทธธรรม คำตอบที่มากที่สุดคือโคขุนโพนยางคำ และหมวดยุทธธรรม คำตอบที่มากที่สุดคือประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง

2) ในด้านความต้องการด้านผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่ปักอาศัย กลุ่มตัวอย่างต้องการผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้านที่มีหน้าที่ใช้สอยไม่ใช่เพื่อตกแต่งเพื่อความสวยงามเพียงอย่างเดียว และด้านประเภทผลิตภัณฑ์ที่มีความต้องการที่หลากหลาย และมีจำนวนร้อยละในแต่ละประเภทใกล้เคียงกัน ดังนี้ อันดับที่ 1 ภาพติดฝาผนัง ร้อยละ 51.7 อันดับที่ 2 อุปกรณ์ตกแต่งบนโต๊ะอาหาร ร้อยละ 49.8 อันดับที่ 3 หมอนอิง ร้อยละ 44.8 ม่าน ร้อยละ 40.9 พรม/เสื่อ ร้อยละ 40.4% ฉากกั้นห้อง ร้อยละ 36.5% และโคมไฟ ร้อยละ 32 ตามลำดับ ผู้วิจัยจึงสามารถวิเคราะห์ได้ว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีผลิตภัณฑ์ประเภทอื่น ๆ เพิ่มขึ้นในอุตสาหกรรมผ้าที่ย่อมครามในจังหวัดสกลนคร และต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีความสร้างสรรค์สอดคล้องกับการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบัน

5.2 ด้านออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่ปักอาศัยโดยใช้เศษผ้าที่ย่อมครามที่เหลือใช้ในชุมชนร่วมกับอัตลักษณ์จังหวัดสรุปได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1) สรุปแนวทางการสอดคล้องกันและความเป็นไปได้ ด้านอัตลักษณ์กับประเภทของผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่ปักอาศัยสรุปได้ว่า อัตลักษณ์วัดพระธาตุเชิงชุมวรวิหาร จะนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบภาพติดฝาผนังเพราะพระธาตุเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนเคารพบูชา ประเภทผลิตภัณฑ์ที่นำมาออกแบบควรอยู่ที่สูง และมีหน้าที่ในการประดับตกแต่งบ้านเท่านั้น อัตลักษณ์โคขุนโพนยางคำจะนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบอุปกรณ์ตกแต่งบนโต๊ะอาหาร เนื่องจากโคขุนโพนยางคำเป็นอาหารขึ้นชื่อของจังหวัดสกลนคร และมีร้านอาหารประเภทปิ้งย่างในตัวจังหวัดเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยหวังว่าจะออกแบบมาเพื่อตกแต่งที่ปักอาศัยและยังสามารถนำไปใช้ตกแต่งโต๊ะอาหาร ในร้านอาหารประเภทโคขุนโพนยางคำในจังหวัดได้อีกด้วย ส่วนอัตลักษณ์ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง นำมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบโคมไฟ เนื่องจากประเพณีแห่ปราสาทผึ้งเป็นงานแสดงที่จะเห็นเวลากลางคืน ความงามของหอยผึ้งจะงามที่สุดก็เมื่อท้องฟ้ามืด ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าหากนำแรงบันดาลใจของปราสาทผึ้งมาสร้างสรรค์เป็นงานออกแบบโคมไฟจึงมีความเหมาะสมมากที่สุด และมีการเพิ่มผลิตภัณฑ์หมอนอิง ตามความต้องการของชุมชนและต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมที่ชุมชนผลิตขายอยู่แล้ว ผู้วิจัยได้นำโค้งปั้งงูในอุทยานแห่งชาติภูพานมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบ

2) ข้อจำกัดด้านวัสดุ เนื่องจากผ้าครามมักจะมีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และมีสีสันทึบจากครามและไม่ในท้องถิ่นประเภทอื่น ๆ ทำให้มีความหลากหลายของลวดลายและสีสันทึบ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องนำผ้าครามสีทึบ มาใช้ร่วมในการออกแบบ เพื่อให้สีของตัวชิ้นงานมีความสมดุลยิ่งขึ้น

3) การเลือกชิ้นงานเพื่อผลิตต้นแบบ ผู้วิจัยพิจารณาจาก ข้อจำกัดของวัสดุและความสามารถของสมาชิกในกลุ่มผ้าทอครามมุกเป็นหลัก เนื่องจากวัสดุหลักเป็นเศษผ้า จึงไม่สามารถระบุขนาดผ้าที่แน่นอนได้ ลวดลายของผ้ามีความหลากหลายจึงต้องใช้หลักการจับคู่สีให้มีความเหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยและทางกลุ่มเลือกผลิตหมอนอิง และชุดผ้าคาดโต๊ะผ้ารองจาน เนื่องงานชิ้นงานมีขนาดไม่ใหญ่จนเกินไป ลวดลายในการออกแบบใช้เส้นอิสระ ง่ายต่อการผลิต และวางโครงสร้างมากกว่าโคมไฟที่ชุมชนไม่มีความถนัดเรื่องโครงสร้าง ภาพติดผนังมีขนาดใหญ่มากเกินไป และใช้รูปทรงเรขาคณิตยากต่อการตัดต่อชิ้นงานให้ได้รูปทรงพระธาตุที่มีความสมมาตร

จากผลสรุปในการประเมินบ่งชี้ให้เห็นว่าการนำเศษผ้าเหลือทิ้งในอุตสาหกรรมทอผ้าของชุมชน สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างชีวิตให้กับเศษผ้า นอกจากนั้นยังเป็นการยกระดับสินค้าในชุมชนให้มีความร่วมสมัยสอดคล้องกับการใช้ชีวิตของคนในปัจจุบันมากขึ้น สอดคล้องกับ อภัสนันท์ ใจเอี่ยม และรจนา จันทราสา (2563) เคยกล่าวไว้ในหัวข้อ “การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดโคมไฟสำหรับบ้านพักอาศัยจากเศษผ้าเหลือใช้ ในอุตสาหกรรมผ้าไทย บ้านเจริญสุข จังหวัดบุรีรัมย์” ว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดโคมไฟจากเศษผ้าเหลือใช้ในอุตสาหกรรมผ้าไทย ให้เกิดรูปแบบใหม่ที่มีความสวยงาม ที่ใช้งานได้จริงของวัสดุท้องถิ่น และเห็นคุณค่าของเศษผ้าที่เหลือใช้จากการตัดเย็บผ้า และแปรรูปช่วยส่งเสริมรายได้ให้แก่ผู้ผลิตชุมชนในท้องถิ่น นอกจากนั้นการนำอัตลักษณ์ 3 ธรรมของจังหวัดสกลนครมาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบ ทำให้ชิ้นงานมีจุดจดจำ โดดเด่นและแปลกใหม่ เป็นการช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดและชุมชน สอดคล้องกับ อธิญญา วาณิชกร (2559) ที่เคยกล่าวไว้ในหนังสือการออกแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นว่า แนวโน้มของการออกแบบโลกกำลังไปในทิศทางเดียวกัน คือ การมุ่งเน้นการออกแบบเพื่อสิ่งแวดล้อม และการสร้างนวัตกรรมทางภูมิปัญญาขึ้นมาเพื่อการตลาดยั่งยืนยุคหรือหวนคืนอดีตสู่วัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งยังสอดคล้องกับ ประทับใจ สุวรรณธาดา และศักดิ์ชาย สึกษา (2561) ที่เคยกล่าวไว้ในวิจัยเรื่องการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา : ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนบน ว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้ทุนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้สามารถดำเนินการได้ในทุกผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ประเภทผ้า ของใช้ตกแต่งของที่ระลึก ซึ่งจะเป็นการช่วยสืบสานต้นทุนท้องถิ่นให้อยู่คู่กับชุมชน

6. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่อง การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตกแต่งที่พักอาศัย จากเศษผ้าย้อมคราม ที่สะท้อนอัตลักษณ์จังหวัดสกลนคร ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก คณะสถาปัตยกรรม ศิลปะและการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ประจำปีงบประมาณ 2565

7. เอกสารอ้างอิง

- จิรภัทร เริ่มศรี และจันทิมา เขียวแก้ว. (2560). กลยุทธ์การสื่อสารอัตลักษณ์ผ้าย้อมครามสกกลนคร. *สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 8(4), 178-190.
- ดวงจันทร์ นาชัยสินธุ์. (2562). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้วยต้นทุนทางวัฒนธรรมชุมชนวิถีบวก กลุ่มทอเสื่อบ้านท่อนใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 11(2), 285-304.
- ประทีปใจ สุวรรณธาดา และศักดิ์ชาย ลีक्षा. (2561). การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา : ในเขตพื้นที่ภาคอีสานตอนบน. *วารสารคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 9(2), 137-155.
- พนิดา สมประจบ และบุญเรือง สมประจบ. (2550). การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมครามของกลุ่มทอผ้าฝ้ายย้อมครามบ้านเชิงดอย จังหวัดสกลนคร ในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์, กรุงเทพมหานคร : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
- ยุวดี พรธารางค์, อาณัฐ ศิริพิชญ์ตระกูล และเกียรติพงษ์ ศรีจันทิก. (2562). การศึกษาและพัฒนากระบวนการใช้ประโยชน์จากเศษผ้าไหมเหลือทิ้ง สู่อุตสาหกรรมตกแต่งบ้านเพิ่มมูลค่าผ้าไทย. *วารสารศิลป์ปริทัศน์*, 8(1), 81-117.
- ศิริวรรณ วิบูลย์มา. (2556). การติดตามดำเนินการงานตามโครงการแผนชุมชนพึ่งตนเองตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาชุมชนอดอดบุญเหลือ2 เขตบางซื่อ. *วารสารศรีนครินทร์วิโรฒและพัฒนาศาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 5(10), 92-104.
- สายป่าน จักขุจินดา, ลือชัย วงษ์ทอง และกิจฐเขต ไกรवास. (2563). การนำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 3 ธรรมจังหวัดสกลนคร ไปสู่การปฏิบัติ. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 14(3) 222-234.
- อภิสนันท์ ใจเอี่ยม และรจนา จันทราสา. (2563). การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุดโคมไฟสำหรับบ้านพักอาศัยจากเศษผ้าเหลือใช้ ในอุตสาหกรรมผ้าไทย บ้านเจริญสุข จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารศิลปกรรมและการออกแบบแห่งเอเชีย*, 1(1), 95 – 107.
- อรัญ วาณิชกร. (2559). การออกแบบผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Anders, W.(2015), Identity References in Product Design: An Approach for Inter-relating Visual Product Experience and Brand Value Representation, *International Conference on Applied Human Factors and Ergonomics (AHFE 2015) and the Affiliated Conferences, Vol.3*, (2118-2125), Lund University, Sweden.
- Walker, S. 2006. "Object lesson: Enduring artefacts and sustainable solutions." *Design Issue*. 22(1), 20-31.